

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԴՆ ԼՎԷ ԽԳԿ:

ՇԱՏ հեղ հարստութիւնը ազահու թեան պատճառ եղած ըլլալը՝ ամենուն յայտնի է . այս երկու հակառակ յատկութիւնքը միացնողներուն մէջ անուանի է ԼՆ գղիացին ԴՆ ԼՎԷ կամ ԼՎԷ որ Լոնտրայի մէջ հարուստ գարեջուր ծախողի մը որդի էր, և չորս տարուան հօրմէն որք մնացած՝ մօրը խնամակալութեանը տակ մնալով՝ անկէ սորվեցաւ պժգալի ազահու թեան ախտը . այս կինը թէպէտ և 2, 400, 000, ֆռանքի ժառանգութեան տէր էր, բայց ազահու թէքը անօթութենէն կը չարչարէր . աս չար ախտը մէկէն ի մէկ տղուն վրայ չերեցաւ, բայց մօրը մեռնելէն վերջը շատ չանցաւ կամաց կամաց սկըսաւ յայտնուիլ, վասն զի ծնողաց ախտերուն ու չար օրինակներուն պատկերը տղոց միտքը տպաւորուելով կամաց կամաց իրենց սրտին վրայ կը տիրեն, և ան ատեն յայտնի կ'ըլլան՝ երբոր ալ դէմն առնելը անկարելի է:

Շատ կանուխկէկ Լ Եսթմինսթրի դպրոցը դրին ԼՎԷ, ուր որ անուանի եղաւ իրեն բարակամտութեանը պատճառաւ . վարպետները մեծ յոյս ունէին իր վրան, ինքն ալ ուսումնականութեան շատ սէր կը ցուցնէր, բայց ափսոս որ Լ Եսթմինսթրէն ելլալէն վերջը բոլորովին մոռցաւ ինչ որ սորուեր էր, ու բոլոր առած գիտութիւնը ու կրթութիւնը հոն թողուց, և անկէց վերջը մէյմ'ալ գիրք մը ձեռք չառաւ: Իսկ չափաբերական ուսմանց, որոնց ատեն մը յարմարութիւն ու սէր կը ցուցնէր, և ոչ ամենէն պարզ սկզբունքները կրնար ըմբռնել. նա և ոչ թուաբանութեան առջի կանոնները միտքը մնացեր էր:

Երբոր քսան տարուան եղաւ ճամբորդութեամբ Դենովա գնաց, ուր որ երկայն ատեն կեցաւ . ոչ եթէ իրեն կրթութեանը կատարելագործելու կամ թէ ԼՎԷ-ի գեղեցիկ լեռները դիտե-

լու համար, հապա բոլոր օրը ձիավարութեան դպրոցը անցընելու: Երբ ԼՎԷ-ի ամենէն երեւելի ձիավարութենէն մէկն եղաւ: Երբն համար կ'ընարէր ամենէն կատաղի ձիերը, ու մնտի հարստութեամբ մեծամեծ մարդկանց ընկերութեամբ, կ'ելէր Ֆէննէյ աւանը կ'երթար Լ Ուգեռին այցելութիւն ընելու համար: ԼՎԷ ասիկայ ուրիշ բանի համար չէր՝ բայց եթէ իր ու Լ Ուգեռին կերպարանացը մէջ եղած նմանութիւնը. ինչպէս որ ինքն ալ պարծելով մը կ'ըսէր:

Լոնտրա դառնալէն վերջը իրեն առջի կերպը փոխեց, ու ինքը զինքը խաղի տուաւ, ու աս անպիտան ախտովը անհամար ստակ կորսնցուց . և եղաւ որ ինչուան երկու գիշեր ու մէկ օր առանց հանգիստ առնելու անընդհատ խաղաց, խուցը շատ պզտիկ ըլլալով ու խաղացողները չորս դին առած հազիւ թէ շունչ կրնային առնել. և որովհետեւ տեղ չկար սեղան դնելու խաղի թղթերուն համար, ծնկուրներուն վրայ դրած այնպէս կը խաղային: Երբոր երկրորդ օրը լուսացաւ ելաւ սենեկէն ուր որ այնչափ անհամար ստակ քիչ մը ատենուան մէջ փճացուցեր էր:

Շատ հեղ այցելութեան կ'երթար իրեն հօրեղբօրը որ կ'ըսուէր Հարվէյ ԼՎԷ, և մօրմէն աւելի կծծի ու ազահ մարդ էր: Եւ հօրեղբօրը տղայութեան ատենը բժիշկները ձեռքերնին քաշեր էին վրայէն, կարծելով որ քիչ ատենէն թոքացաւով գերեզման պիտի իջնայ, բայց ինքը բաղդովին վտանգէն ազատեցաւ ու մինչև 90 տարի ալ ապրեցաւ: Կարճահասակ, նիհար ու ողորմելի ըլլալով կարծես թէ հրաշքով կրցաւ այնչափ ատեն ապրիլ, մանաւանդ որ իրեն ազահու թէքը հազիւ թէ անօթութենէն չմեռնելու չափ հարկաւոր եղած կերակուրը կ'ուտէր, ան ալ սաստիկ ցաւերով՝ ստակ երթալուն վրայ: Երբն երկու հատիկ զուարճութիւն էին՝ մէյմ'ալ ստակը համբելը, մէյմ'ալ կաքաւի որ սորգութիւն ընել, որուն մէջ շատ երեւելի էր և իրեն ալ մեծ շահու դուռ

էր . անանկ որ տարւոյն մէկ եղանակին մէջ մինակ իր երկիրներուն մէջ վեց հարիւր կաքաւ կ'որսար : Եւ երեսուն տարի միակերպ իր երեք ծառայիցը հետ կաքաւու միսէն զատ ուրիշ բան չկերաւ : Չմեռուան ամենէն ցուրտ օրերը որպէս զի կրակի ստակ չերթայ՝ քալելու կ'ելլար ու ասդիս անդին կը վազվաւտէր որ տաք նայ : Իսկ երբոր անձրև գար , նոյն հանդէսը իր տանը սրահին մէջ կը կատարէր : Իսկ զգեստի կողմանէ ամենեւին մտած մունք մը չունէր . վասն զի իրեն հօրեղբօրը բաները ժառանգելով անոր լաթեղէններն ալ կը հագնէր : Եկ գիշեր մը գողերը կոխեցին իրեն տունը , ու ծառաները կապելէն ու բերաննին գոցելէն վերջը , իրեն սենեակը գացին ու զինքը արթնացուցին , և ատրճանակը սրտին վրայ դնելով իրեն մահ կը սպառնային թէ որ ստակին տեղը չի ցուցնէ : Եւ ինչքան որ երկայն ատեն դէմ կեցաւ . բայց երբոր տեսաւ որ ալ ճար չկայ , թէպէտ սիրտը առաջ չէր երթար , բայց վերջապէս լալով ողբալով ստիպուեցաւ գզրոցի մը բալլիքը դողգողալով ձեռուրնին տալու ու 2700 կինէ պահէր էր . գողերը ստակը առնելէն վերջը իմացուցին իրեն՝ որ եթէ յանկարծ զիրենք մատնէ ու զինուորներով ուզենայ ետենին իյնալ , գիտնայ որ իրենց ընկերներէն մէկը հոն կը թողուն կամաւ որպէս զի զինքը սպաննէ : Հարվէյ պաղպաղ ժամացոյցը հանելով , « Պարոններ , ըսաւ , կրնաք երթալ ուր որ կ'ուզէք , ես միտք չունիմ ետենիդ իյնալու . ահա ձեզի քսան վայրկեան ժամանակ ինքըզինքնիդ ազատելու . բայց անկէց վերջը գիտցած ըլլաք որ պիտի ջանամ ծառաներս փնտռելու և զիս ազատելու » : Եւ իրաւցընէ իրեն ըսածը քսան վայրկեանէն վերջը կատարեց : Քանի մը ամսէն վերջը գողերէն մէկը բռնուեցաւ . եկան իրեն լուր տունն որ երթայ բանտը ու ստուգէ թէ արդեօք ան գողերէն է թէ չէ . ինքը՝ չէ պատասխանեց , իմ ստակս կորսուած է մէյմ' ալ ետ չեն դարձըներ . ինչ , կ'ուզէք որ երթամ ինքըզինքս կեղեքել տամ դատաւորին : Երբոր մեռաւ Եւ վրան

մէկ լացող մը չի գտնուեցաւ , բայց միայն իրեն ծառան , որուն որ 30 ստերլին թողուցեր էր . իսկ իրեն ամբողջ հարստութիւնը որ 250,000 ստերլինի կը հասնէր՝ իրեն եղբօրորդւոյն Նոյն Եկ կըղին ձեռքն անցաւ , այս պայմանաւ որ իրեն Եւ վրան անունը վրան պահէ ու ջանայ ամենայն կերպով իրեն նմանելու :

Եկ կըղ շատ ատենէ 'ի վեր ցանկացեր էր այս բաղդիս , ու իրեն հօրեղբօրը հետ շատ լաւ վարուեցաւ , ու ան կէց սորվեցաւ որ պէտք չէ ամենեւին անօթութեան ձայնը մոխի ընել : Իսկ զբան իրեն հօրեղբօրը հաճոյ անցնելու համար կը ձեւացընէր թէ ագահ է , բայց վերջէն իրաւցընէ ագահ ու կծծի մարդ մը դարձաւ : Եւ ինչ մէջ ան հոն հարստութիւններ կորսընցուցած ժամանակը , Հարվէյին այցելութեան որ կ'երթար ոչ երբեք մաքուր պարոնի զգեստովը դիմացը կ'ելլէր , հասաւ իր տնէն քիչ մը հեռու պանդոկ մը կը մտնար ու հոն իրեն զգեստը կը փոխէր , պանդոկապետէն ջուխտ մը երկըթէ օղամանեակ փոխ կառնէր իրեն կօշիկներուն համար , ջուխտ մը կարկտած գուրպայ , մէկ հոտած ու եղոտ վերարկու մը ու գլուխը կ'անցնէր պատուած գլխարկ մը . և այսպիսի հագուստով լաւ մը ու տեղէն վերջը դէպ 'ի Հարվէյին պալատը ձամբայ կ'ելլէր : Իսկ իրեն հօրեղբօրը հետ տեսնուիլը մէկ համով կատակերգական տեսարան մըն էր . ծերը ուրախ աչքով մը կը նայէր անոր , ու սրտանց կը գրկէր զինքը , և կարծես թէ կ'ըսէր . « Տարժանի ես դուն քու ցեղիդ . ազնիւ եղբօրորդիս , յուսամ որ ինծմէ վար չես մընար : Եւ երջէն կընստեցընէր ու կրակաբանին մէջ փայտի կտոր մը դնել կուտար ու ծառաներուն ձեռքովը երկու գաւաթ բերել կուտար և մէկ շիշ մը կէսը պարապ , և իրենց խօսակցութիւնը միշտ իրենց ատենի մարդկանց խենթութեանցը ու հարուստներուն շռայլութեանցը վրայ էր . երբոր մութը կը կոխէր այս երկու ագահները պառկելու կ'երթային առանց ճրագի : Երբեմն երբոր Նոյնը պանդոկին կերակուրը կը

մոռնար նէ՝ գիտնալով որ իրեն հօրեղբորը տունը բան չգտնուիր ուտելու, սենեկին պատուհանէն կամայորէ մը վար կ'իջնար ու կ'երթար կերակուր փնտռելու:

Ղոնը իրեն հօրեղբորը մեռնելէն ետեւ ելաւ հեռացաւ իրեն յետորայի բարեկամներէն, և զնաց բնակեցաւ իրեն նոր ժառանգած երկիրներուն մէջ. ան ատենները քառասուն տարեկան էր. իրեն խաղալու ախար բոլորովին մարեր էր, ինչպէս որ անկէց առաջ ձիավարութեան ախտն ալ: Արիշ փափագ չունէր բայց եթէ աղուէս որսալ, և ասոր համար շատ կ'ուզէր քանի մը որսորդ շուն ունենալ. և իրեն մնացած կենաց մէջ ըրած ծախքը միայն այս եղաւ. իրեն շուները նիհարութեան կողմանէ ծեր գայլերու կը նմանէին, անանկ որ երկիրցիք կը կարծէին որ աղուեսի ոսկորներով կը կերակրին: Շուները դարմանողը հրաշալի մարդ մըն էր, որ Ղոնին տասուերկու ծառայի տեղ կը բռնէր. տուաւ օտը կանուխ ժամը չորսին կ'ելէր ու կ'երթար կովերը կը կըթէր. վերջը Ղոնին կերակուրը կը պատրաստէր. բայց այսչափով իրեն աշխատութիւնները չէին լըմընար. անկէց վերջը ախտը կ'երթար ձիերը կը կերակրէր, կը լուար, կը մաքրէր, կը զարդարէր ու սանձն ու կազմուածքը կ'անցընէր: Այսքը շուները դաշտը կը տանէր, որսորդութենէն դառնալէն ետեւ յոգնած դադրած ձիերը՝ քերոցով կը քերէր, վերջէն խոհակերոցը կ'երթար ուր ամենայն ջանքը կը թափէր որ քիչ ստկով փառաւոր կերակուր մը պատրաստէ տիրոջը ու իրեն հրաւիրեալներուն, թէ որ ունենար նէ. կերակուրէն վերջը նոյնպէս նորէն կ'աշխատէր ձիերուն, կովերուն ու շուներուն վրայ: Ար զարմանային ամէնն ալ ասանկ սքանչելի ու սակաւագիւտ ծառայի մը վրայ, և թէ ինչպէս ամէն օր նոյն ծանր ծառայութիւնները սիրով կը կատարէր, և թէ ինչպէս միշտ ուժով ու առողջ կը մնար. իր ամէն պարտքերը անվրէպ կը կատարէր, առանց և ոչ մէկ տրտունջ մը ընե-

լու, և թէ պէտ այսպէս ամէն օր խեղճին հոգին բերանը կու գար, բայց Ալվը օրը հազար անգամ զինքը կը նախաձեռնէր ծոյլ ու վատ կանչելով ու շատ անգամ ալ՝ «կարծես թէ առանց աշխատելու ստակ պիտոր գտնես», կ'ըսէր:

Այսպիսի ազահութեամբ յայտնի կը տեսնուի որ եղբորորդին ոչ միայն իրեն հօրեղբորը արժանաւոր ժառանգ մը եղաւ, հապանաւ զինքն ալ անցնելով ամենայն կողմանէ կատարեց հօրեղբոր փափագը: Իրեն հայրենի անհուն ժառանգութիւնը կրկնապատկեցաւ հարվէյէն եկած ժառանգութեւ. անանկ որ եթէ իրեն երկիրներէն ինչպէս որ պէտք է շահ հանել գիտնար՝ և միանգամայն քիչ մ'ալ աշխատեցութիւն ունենար ու տարուէ տարի անոնց շահն ալ առնուր, ու գիտնար թէ ստակը դիզէլէն վերջը պէտք չէ պարապ թողուլ, հապա դրամագլուխ դնել՝ տարակոյս չկայ որ իրեն ծերութեան ատենները ինչզղայի ամենէն հարուստ մարդը կրնար ըլլալ: Բայց այսպիսի բաներուն մէջ այնչափ անկար էր ու անխելք որ և ոչ երկու թիւ վըրայէ վըրայ զարնել գիտէր, ու պզտիկ հաշուի մը մէջ թիւերէն աւելի սխալ կը փախցընէր. ամենեւին իրեն կալուածներուն վըրայ ցուցակ մը չունէր, հապա ամենայն բան իրեն յիշողութեամբը, և շատ անգամ ուրիշներուն յիշողութեամբը կ'ընէր. միանգամայն տղու մը պէս մէկէն ամէն բանի կը հաւատար, անանկ որ վարպետորդի մօրգիկներու համար բան մը չէր իրեն քսակը ձեռք ձգելը, ուր ընդհակառակն և ոչ դահէկան մը աղքատին կ'ուզէր տալ, թէ պէտ խեղճը անօթութենէն ալ մեռնէր: Բայց սակայն չենք կրնար ըսել թէ ամենեւին մարդասիրութիւն չունէր. վասն զի շատ կ'ախորժէր իր բարեկամացը օգնել. բաւական էր որ ծայրը ստրկի չերթար: Ինչգամ մը իրեն ազգականներէն երկու պառաւ կնիկ դատաւորի մը դէմ քանի մը անվայել խօսքեր նետած ըլլալով, նորազանգ չբահաններէն իբրեւ 'ի պատիժ պիտի նզովուէին. այս պառաւները չէին գիտեր

Թէ նզովքը ինչ է . բայց ասանկ լսեր էին Թէ զղջման համար պէտք է շապիկ հագած , ձեռուրնին մամ բռնած եկեղեցւոյ դրանը դիմացը երթալ : Ինոնք աւելի լաւ է կ'ըսէին մեռնիլ քան Թէ մեզի պէս ազնուական խաթուններու այնպիսի ցածութիւն : Բայց ճար չկար , պէտք էր ապաշխարանքը կատարել : Ղատապարտութեան վճիռը վաղուան օրը հրապարակաւ պիտի կարդացուէր , Թէ որ իրենք չաճապարէին Լոնտրա մարդ զրկելու և իմացընելու իրենց հրապատակութիւնը : Ղոն գլխով անոնց՝ իրեն վրայ առաւ այս գործքս , զրպանին մէջ քանի մը հաւկիթ դրաւ , ելաւ 60 մղոն ճամբայ ընելու . վասն զի ամէն անգամ որ այսպէս մեծ ճամբորդութիւն մը պիտի ընէր իրեն ճամբուն պաշարը աս կ'ըլլար . հեծաւ ձիուն վըրայ ու երկրորդ օրը հասաւ Լոնտոն , ու դատաւորաց բարկութիւնը իջեցուց : Երբոր այս երջանիկ լուրը երկու խեղճ պառաւներուն ականջը հասաւ , ալ ո՞վ կրնայ պատմել անոնց ուրախութիւնը . չէին գիտեր Թէ ինչ փոխարէն ընեն Պ . Լլվզին : Կ'ուզէին անոր ճամբորդութեան համար գացած ստակը հատուցանել , բայց մէկ իռլանտացի պարոն մը գիտնալով Լլվզին սովորութիւնը՝ գրեց անոնց Թէ , « Երեւի բարեկամք , կ'ուզէք հատուցանել Պ . Լլվզին ճամբորդութեան ստակը , խրկեցէք անոր տասուերկու ստակ , ութը ստակը երկու հաւկըթին համար , ու մնացած չորսն ալ իրեն շահ » :

Ղոն Լոնտրայի մէջ շատ տուներ ունէր , շատ շինութիւններ ալ ըրաւ . զարմանքն աս է որ իրեն տուներէն մէկն ալ պարսպ չէր մնար : Բլստի երբոր Լոնտրա կ'երթար՝ ամենեւին պանդոկ չէր իջնար , հապա իրեն վարձուորներուն մէկուն քով կ'երթար , որպէս զի կարենայ առանց ստակի բանը լինցընել : Իրեն ճամբորդութեան կարասիքն էին երկու անկողին , երկու աթոռ , ու գրասեղան մը , նաեւ մէկ պառաւ աղախին մը կաղ , որ Ղոնին կահկարասեացը հետ կ'երթար : Եւ խեղճ պառաւին մահը

շատ ցաւալի կերպով եղաւ : Ղոն Լլվզին մէկ աղգականը լսելով որ քանի մը օր առաջ Լլվզ Լոնտրա եկեր է կը փրնտրուէ զինքը , և երկար փնտռելէն ետեւ անբնական պաշտի մը դիմաց կու գայ , ուր տղայ մը կ'ելէ առջևը կ'ըսէ Թէ քանի մը օր առաջ մէկ ծեր մը այն դուռը բացեր է ու նորէն կղպակով ներսէն գացեր է : Ղոնի աղգականը կը զարնէ զանգակը , կը սպասէ , ձայն ձուն չկայ . ալ աւելի կը զարնէ , պատասխան չկայ . այս որ կը տեսնէ կը զարհուրի կը սոսկայ . մէկէն դարբին մը կը կանչէ ու դուռը բանալ կու տայ : Սանդուխտ մը վեր կ'ելէ չեղեր հառաչելու ձայն մը կ'առնէ , մէկէն մօտ խուցի մը մէջ կը վազէ ու կը գտնէ Լլվզը խեղճ անկողինի մը վըրայ պառկած դեղնցած ու անզգայ : Մէկէն բժիշկ կանչել կու տայ , դեղ կ'ընեն , վերջապէս Լլվզ աշուրները կը բանայ , ու կը պատմէ որ երկու օր է որ ամենեւին բերանը բան չէ դրած , առաջ աղախինը զինքը կը հոգայ եղեր , բայց ան ալ հիւանդ ըլլալով կամ պառկելու գացած պիտոր ըլլայ և կամ հիւանդանոցը գացած : Եղգականը կը վազէ պառաւը փնտռելու , յանկարծ խցի մը մէջ զինքը գետինը փռուած կը գտնէ . բժիշկը կը քննէ կ'իմանայ որ խեղճը երկու օր առաջ մեռեր է եղեր : Եղգահութիւնը երբոր այս աստիճանիս կը հասնի՝ ալ մարդը գլխէ կը հանէ կը խենթեցնէ , ու անկէց վերջը անկարելի է դէմն առնելը : Բայց Ղոնը ագահութեան հետ լաւ յատկութիւններ ալ ունէր , միանգամայն սուր դատողութիւն : Իրեն ստակը աճեցընելու ամենեւին ջանք չունէր . ոչ պատիւ մը ընդունելու կամ կառավարութեան մէջ մտնելու : Ենգամ մը Լորտ Լորթին առեանին մէջ ձայն ելաւ որ Ղոն Լլվզ իշխան պիտի ընտրուէր , և Թէ որ ասիկայ իրաւ ըլլար , անշուշտ աս պատիւը մահուրէն գէշ պիտի համարէր : Եւ մերիկայի պատերազմին առեանները տրներուն զինը շատ իջաւ , որով Լլվզ մեծ փասս քաշեց . անկէց վերջը նորէն Լոնտրայէն հեռացաւ ու դարձաւ

Ֆորս : Պէրքըլըրի մէջ ունէր դատաւորական պատիւ , որ ուրիշի մը անցեր էր , և թէպէտ ինքը կը ջանար քիչ ստրկով նորէն ձեռք ձգել , սակայն մեծ ֆուսս սեպելով , դատաւորական իշխանութիւնն ալ ձգեց առանձնացաւ : Երբոր ատեան ալ երթար՝ ոտքով կ'երթար ու կը դառնար , առանց ամենեւին ցրտոյն կամ տաքին համար տրտնջելու : Ինքամ մը մուծին տուն դառնալու ատենը կառքի մը զարնուեցաւ , անանկ ուժով որ մէկէն գետինը փռուեցաւ , ու երկու սրունքներն ալ կոտրեցան . ատեանին անդամներէն մէկը վրայ խղճալով զինքը վերուց ու մէկէն վիրաբոյժ մը կանչել տուաւ . վիրաբոյժն ըսաւ որ դիպուածը ծանր էր , և ըսնտնալու համար երկայն ատեն պէտք էր . « Դու ասանկ կ'ըսես , պատասխանեց Լլվլ , բայց ես անանկ չեմ ըսեր . իմ սրունքներս չեմ կարծեր որ այնչափ տկար ըլլան , և թէ որ կ'ուզես սրունքներէս մէկը դուն առ դարմանէ ինչպէս որ կ'ուզես , մէկաւն ալ ես առնեմ . ես կ'ապահովցնեմ զքեզ որ իմն աւելի առաջ կ'ընդնտնայ » : Յանձն առաւ վիրաբոյժը այս պայմանը , բայց տասնը հինգ օրէն վերջը յաղթուեցաւ :

Տասուերկու տարի Լ ճատրա կենալէն վերջը կը կարծուէր թէ հոն պիտի լըմնցընէ իր կեանքը : Բայց Լլվլ 1785-ին ուզեց Սթոք դառնալ . ան ատենը վաթսուներհինգ տարեկան կար , ու զրեթէ ուժէ ընկած էր , անանկ որ անկարելի բան կ'երեւար ալ ողորմելի ձիու մը վրայ երկու չոր հաւկիթով աս ճամբորդութիւնը կատարելը . իսկ կառքով երթալն ալ իրեն քսակին ձեռք չէր տար : Երբոր մտածմունքը զինքն առեր էր , բարեբաղդաբար հարուստ մարդ մը , որ Լլվլին բնաւորութիւնը զիտէր , խղճալով զինքը իր կառքին մէջ առաւ . Լլվլ սիրով յանձն առաւ , ու շատ ուրախութեամբ Սթոք մտաւ , մէկէն գնաց կովերը աչքէ անցնելու , ու հոն կովապանը տեսնելով խորհրդածութիւն մը ըրաւ . աս ինչ ինքնութիւն է կ'ըսէր , որ պարապ տեղը

սա մարդուն այնչափ ստակ տամ անասուն պահելու համար . իրաւ որ մարդս ծերութեան ատենը խելքը գլուխը կը ժողվէ եղեր : Եր մտածէր թէ կովերէն եկած շահին դիմաց կովպանին վճարքը բանի տեղ դնելու չարժէր : Եր նացը վերջի ատեններն ալ առանց ամենեւին ամչնալու իր մշակներուն հունձք ժողվելու ժամանակը ինքն ալ անոնց ետեւէն կ'երթար , որպէս զի անոնց ձգածները ինքը ժողվէ . արեւուն տաքութիւնը , ծարաւը , աշխատութիւնը բանի տեղ չէր դնէր . իսկ անօթութիւնը և աչքին կ'երեւար : Հիւանդութի ոչ բերող ու անառողջ կերակուրներ կ'ուտէր . սովորական կերակուրն էր՝ իր երկիրներուն մէջ մորթած կենդանիները ու իր կաթնարանին մէջ շինուած պանիրը , որչափ տարուան ալ ըլլար , ու որչափ հոտած ու մքրտած : Լլվլի ազահութիւնը տեղացոց առակ եղած էր . դրացիները ու նոյն իսկ իր ծառաները վրան կը խղճային և զինքը կը նախատէին : Ինոնց նայուածքէն կ'իմանար անոնց մտածութիւնները ու ամենէն կը կասկածէր : Երջապէս կասկածները շատնալով սկսաւ վրան հիւանդութիւն գալ . վերջի ատենները շատ քիչ կը քնանար ու երբեմն երբեմն քունին մէջ գիտովի պէս կը պոռար . « Ե՛կ , չէ . չէք կըրնար գողնալ . ես գիտեմ իմ ստակներս պաշտպանել » : Եկ գիշեր մը իրեն ազականներէն մէկուն տունը գտուելով , գիշերը յանկարծ ելաւ սկսաւ սենեկէ սենեակ պտըտիլ . հանած աղաղակէն մէկը արթնցաւ , ո՛վ է , հարցուց : « Ես եմ , պատասխանեց Նոն Լլվլը , ո՛հ , գողերու ձեռք եմ ընկած » , որ գողերն են իմ հինգ ու կէս կիկնէս , իմ բոլոր հարստութիւնս , իմ բոլոր յոյս » : Երբեմն կ'երթար զգեստի դարանի մը մէջ կը պառկէր , գողերէն ապահով ըլլալու համար : Ինքամ մըն ալ հագուած սգուած գտան զինքը անկողինին մէջը . այսինքն գլուխը հին գլխարկ մը դրէր էր , ոտուրները պատռտած կօշիկներ հագած և մէկ հին ու կոշտ գաւազան մը ձեռքը բռնած :

Լյուսպիսի պժգալի ախտով մեռաւ Ղոն Լլլզ 1789^{ին}, մահուանը վրայ ցաւող մը չունեցաւ, բայց շատ ուրախացան իր ժառանգները :

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՕԳԵՐԵՒՈՒԹԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. Բարեխառնութիւն :

Եղանակ : — Ետեղաբաշխական եղանակները արեւուն ընթացքովը կը կանոնաւորուին, իսկ օդերեւութաբանութեան մէջ կը նային ընազնինք բարեխառնութեան ընթացքովը կանոնաւորել : Չմեռ ամենէն իրիստ եղանակն ըլլալով՝ այնպէս պէտք է կարգաւորել որ տարւոյն ամենէն ցուրտ օրը այս եղանակին ըստ կարի մէջ տեղն իյնայ : Լյուս միջոցս գրեթէ յունուարի 15^է ըտրդ օրը կ'իյնայ, որով ձմեռը դեկտեմբեր, յունուար, փետրուար ամիսներէն կը կազմուի . գարունը՝ մարտ, ապրիլ, մայիս . և այսպէս հետզհետէ : () Գերեւութաբաններէն քիչ հոգի աստեղաբաշխական բաժանումը կը գործածեն, որ ձմեռը դեկտեմբերի 21^{էն} կը սկսի : Ոմանք ալ կան որ երկրիս մասնաւոր կէտերու համար արուեստական եղանակներ կը հնարեն . ինչպէս օրինակի համար ձմեռը ան ատեն կը սկսին երբոր ջերմաչափը առաջին անգամ զրոյ աստիճանը ցուցնէ, իսկ գարունը՝ երբոր առաջին տերեւները կը սկսին երեւալ : Բայց այսպիսի բաժանումներ մը գիտութեան մէջ խառնակութիւն կը ձգէ, վասն զի այն ատեն երկրիս երեսը եղանակաց անթիւ բաժանումներն կ'ըլլային :

Ելքեցութիւն լայնութեան 'ի վերայ Բարեխառնութեան : — () Ե որ լայնութեամբ իրարմէ հեռու եղած երկիրները մէկմէկու հետ բաղդատելու ըլլանք՝ կը տեսնենք որ անոնց միջին բարեխառնութիւն

ները այնչափ վար են որչափ որ հասարակածէն հեռու են, և հետեւաբար որչափ որ արեւուն միջին բարձրութիւնը իրենց հորիզոնին վրայ քիչ է : Ուստի մինչդեռ հասարակածին վրայ միջին բարեխառնութիւնը 27° և 28° աստիճաններուն մէջ կը տարբերի, 'իւնէրիՖՓա՝ 21°, 7 է, Փարիզ՝ 10°, 8 է, և Նիսիւսային 'իլիոյն վրայ՝ 0° է : Հովերուն ուղղութիւնն ալ, խոնաւութեան քանակութիւնն ալ, ևն, քիչ ազդեցութիւն չունին միջին բարեխառնութեան վրայ, որ հաւասար լայնութեան տակ՝ ծովեզերեայ տեղուանք և կղզիներու մէջ աւելի բարձր է քան թէ մեծամեծ ցամաքներուն ներսերը :

Ելքեցութիւն վերնագոյն խառնութեան : — Տեղոյ մը միջին բարեխառնութիւնը ոչ միայն նոյն տեղւոյն հասարակածէն ունեցած դիրքմէ կը կախուի, այլ նաև ծովուն երեսէն ունեցած բարձրութենէն ալ կը կախուի : () Ե որ լեռան մը ստորոտն ու զագաթին վրայ ջերմաչափին ընթացքը դիտելու ըլլանք՝ կը տեսնենք որ միջին չափը այնչափ վար կ'իջնէ որչափ որ լեռը բարձր է . օդաչու ճանապարհորդներն ալ նոյն բանը դիտել են : Ինչհանրապէս կը կարծուի որ բարեխառնութիւնը մէկ աստիճան կը պակսի 18^մ մեղր բարձրութեամբ . բայց այս թիւս կը փոփոխի լայնութիւնը, եղանակը, օրուան ժամը՝ փոփոխելով . վասն զի բարեխառնութեան ազդումը՝ ամառը աւելի շատ է քան թէ ձմեռը . կէսօրուրնէ ետեւ աւելի զգալի է քան թէ առաւօտը . դարձեալ երկրնքին պարզութենէն, անձրեւէն, կարկուտէն, և ուրիշ ջրեղէն օդերեւութներէն ալ կը կախուի :